

פרק ב / הגן בעדן, יצירת האדם והאשה



מרחב
תנ"ך

ישיבת
אמי"ת
אלירז
פ"ת



מיקום פרק ב בפרקי חומש בראשית

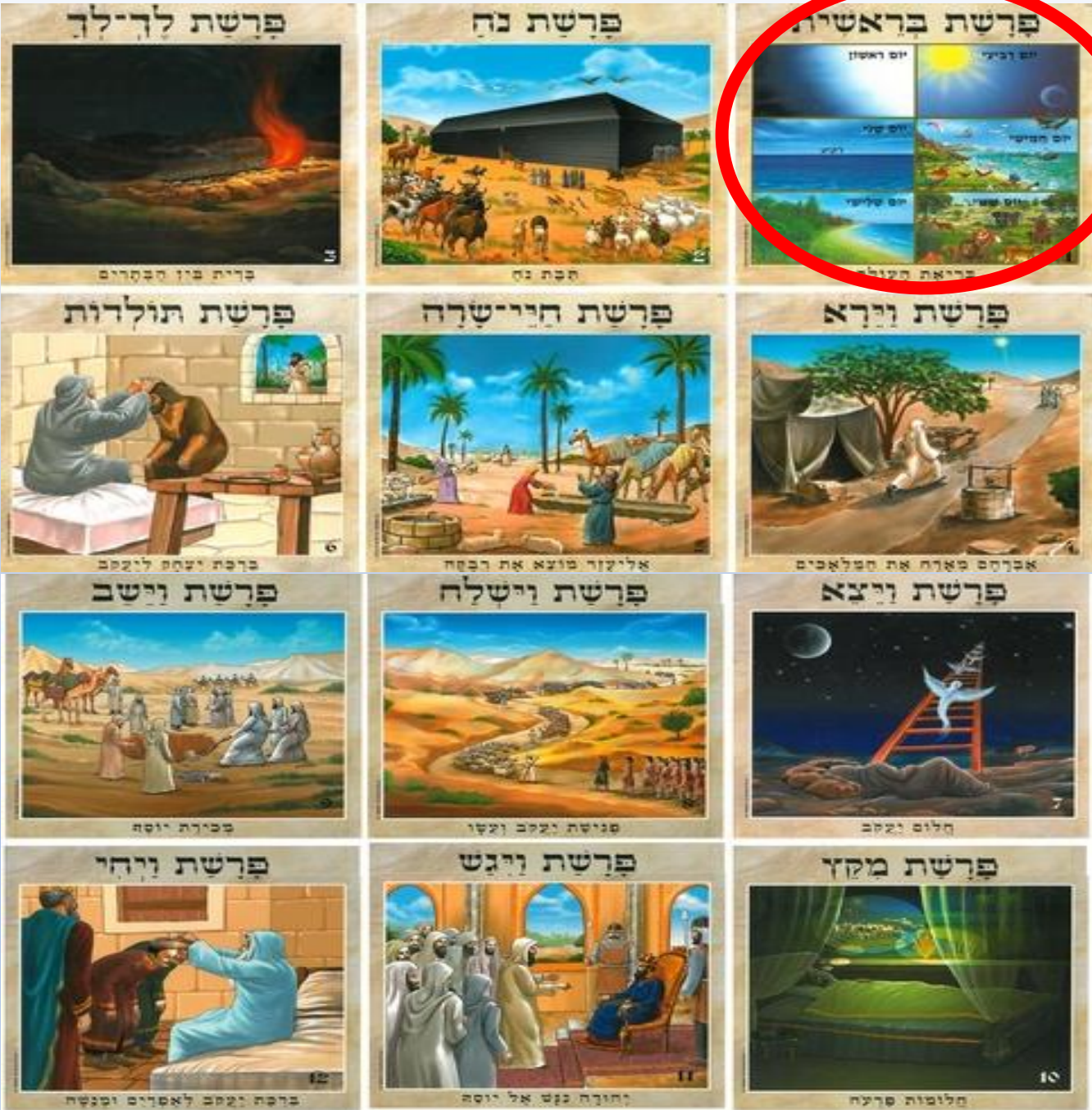
פרקי
יוסף ואחיו
(לז-נ)

פרקי
יעקב
(כז-לז)

פרקי
יצחק
(כא-כז)

פרקי
אברהם
(יב-כה)

פרקי הבריאה
ותחילת
האנושות
(א-יא)



מיקום
פרק ב
בפרשות
חומש
בראשית

תמצית פרק ב

המצוקה – "ואדם אין לעבוד את האדמה" "שיח השדה" עוד לא היה בארץ ו"עשב השדה" (לא צמח, מכיוון שה' עוד לא נתן גשם ועוד לא ברא את האדם. הפתרון הוא פשוט, ומופיע בפסוקים הבאים.

יצירת האדם ה' יוצר את האדם "מן-האדמה", כך שייעודו קשור למקום שממנו הוא נוצר – האדמה. אחרי בריאת האדם העצים והשיחים יוכלו להתקיים בעולם, כפי שנקרא כבר על הגן בעדן.

הגן שבעדן והצו לאדם לאחר שה' יוצר את האדם ניתן גם לנטוע עצים. ה' שם את האדם ב"גן-בעדן מקדם". בפסוקים מתואר הנהר שיוצא מעדן ומתפצל לארבעה נהרות: פישון, גיחון, חידקל והפרת. מלבד הפישון, שאר הנהרות מוכרים לנו היטב. הכתוב מסיים את יחידת הפסוקים הזו שוב בידיעה שה' שם את האדם בגן עדן, אך כאן יש לאדם ייעוד: "לעבדה ולשמרה". אם לא די בכך ה' נותן לאדם גם הגבלה, חוק א-להי: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות".

המצוקה – "לא טוב היות האדם לבדו" ה' יוצר לאדם בני זוג אך מסתבר שללא הצלחה: "ולאדם לא-מצא עזר כנגדו".

יצירת האישה כמו בפעם הקודמת, בה הפתרון שבא לענות על מצוקת האדמה נוצר מן האדמה עצמה, כך גם הפעם - האישה נוצרת מן האדם עצמו: "ויפל ה' א-להים תרדמה על-האדם ויישן ויקח אחת מצלעתיו... ויבן ה' א-להים את-הצלע אשר-לקח מן-האדם לאשה ויבאה אל-האדם". החיבור של האדם והאישה גדול אף יותר מן החיבור של האדם והאדמה (על אף ששניהם נקראים באותו השם): "על-כן יעזב איש את-אביו ואת-אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד".

חתימה למעשה שמים וארץ (ד)

אֱלֹהִים (מעשי הבריאה שתוארו בפרק א)
תולדות השמים והארץ בַּהֲבִירָאם,
ביום עֲשׂוֹת ה'—אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם.

פס' ה. וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ,

וְכָל יַעֲשֵׂב הַשָּׂדֶה טָרֶם יִצְמַח,

(“שיח השדה” ו”עשב השדה” הכוונה למיני דגן

הדורשים גשמים ועבודת האדם חקלאי, ולא מדובר על הצומח

ועצי הפרי המוזכרים בפרק א שמזריעים זרע וגדלים לבד)

כִּי לֹא הִמְטִיר ה' – אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ

וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה:

פס' ו. “וְאָדָם (מי תהום ומעיינות) יעלה מן הָאָרֶץ
והשקה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה”



וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה





(ז) וַיִּצֶר ה' - אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם

עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה

וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים,

וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה (לעצם חי)

עדן



גן

(פס' ח)

וַיֵּטַע ה' - אֱלֹקִים
גֵּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם

(גן באזור מושקה הנמצא ממזרח לא"י)

וַיִּשְׂם שֵׁם

אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָעַר

(ט) וַיַּעֲמַח ה' אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה
כָּל עֵץ נְחֹמֵד לְמִרְאָה וְטוֹב לְמֵאֲכָל,

וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ (באמצע) הַגֶּן

וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע (עץ המקנה הבנה
בענייני החיים, דאגות וטרדות, לפני האכילה מן העץ האדם
היה כילד נטול דאגות המקבל את מאכלו בלי יגיעה וכד')



נהרות המתפעלים ויוצאים מגן-עדן (י-יד)

הגן בעדן



פס' י. וְנָהָר (מעיון נובע ממי התהום, מהאד) יֵצֵא מֵעֵדֶן

לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן, וּמִשָּׁם (בצאתו מן הגן) יִפְרֹד

וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים (ענפים, נהרות משנה. ארבעת הנהרות היו כנראה מחולקים לשני זוגות של נהרות המתחברים ביניהם או קרובים זה לזה. פרת וחידקל בעדן צפון מזרח, באזור בבל. פישון וגיחון לא ידועים ומוכרים, אולי הם נהרות המרכיבים את הנילוס, וידוע גם שהמחוזות המתוארים כאן כקרובים אליהם, "כוש": "חווילה" הם בדרום מצרים)

פס' יא. שֵׁם הָאֶחָד פִּישוֹן,

הוא הַסֵּבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר שֵׁם הַזֶּהב.

פס' יב. וַזֶּהב הָאֶרֶץ הַהִוא טוֹב, שֵׁם הַבְּדֵלָח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם.

פס' יג. וְשֵׁם הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן, הוא הַסֵּבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ-כוּשׁ

פס' יד. וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדְקֵל

הוא הַחֲלִיף קְדַמַּת אַשּׁוּר (ממזרח לעיר אשור)

וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת.

ייעוד האדם שהונח בגן-עדן והעיווי (טו-יז)



פס' טו. וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם, וַיְנַחֲהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ

פס' טז. וַיַּעַז ה' אֱלֹקִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר,
מִכָּל עֵץ הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל:

פס' יז. וַיַּמְעֵץ הַדֵּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ,
כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת (ניתנו הרבה
הסברים למה הכוונה שימות באותו יום, אולי הכוונה שברגע
שתאכל יימנע ממך לאכול מעץ החיים ולא תוכל להגיע לחיי נצח
כמו שנראה שהאדם יגורש מהגן בשל חשש ה' שיאכל מעץ החיים)





פס' יח. וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים:
לֹא טוֹב הָיְוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ !
אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ (ראוי לו)

יעירת חיות ועופות שישמשו עזר כנגד האדם מסתיימת בכשלון (יח-כ)

פס' יט. וַיַּעַר ה' אֱלֹקִים מִן הָאָדָמָה

כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם

וַיָּבֹא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ,

וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ

(רש"י: יש לקרוא את הפסוק בערבוב סדר המילים:

כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם – הוא השם שייחשב כשמו)

פס' כ. וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה

וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה (קריאת השמות מעידה על

שליטה בבעלי החים ועל הכרת תכונותיהם ומציאת שם מתאים

לתכונה, כמו "פיל" לשון "נפיל" – גדול)

וּלְאָדָם (בכל מה שקשור לאדם) לֹא מָצָא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ

(אין שום בעל חיים שתכונותיו ראויות עבור האדם, כעת האדם מחכה לראות מה ה' יעשה בשבילו, כמו שנאמר לפני קריאת השמות לחיות)



פיל

שועל

ויקרא האדם
שמות
לכל הבהמה ...
ולכל חית השדה

צבי

בניית האשה מצלעו של האדם (כא-כב)

(כא) וַיִּפֹּל ה' אֱלֹקִים תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן,

וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו (עצם וגם בשר שעליה) וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה (האדם מיד נתרפא, לא נותר פצוע)

(כב) וַיִּבֶן ה' - אֱלֹקִים אֶת הַצֵּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה, וַיִּבְאֶה אֶל הָאָדָם:



הבאת האשה לאדם . . . (כג-כה)

(כג) וַיֹּאמֶר הָאָדָם: זֹאת הִפַּעַם (האשה, או העלע, פעם=צד, צלע) עָצַם מַעְצָמִי וּבָשָׂר מִבְּשָׁרִי,

לְזֹאת: (ראוי ש) יִקְרָא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ זֹאת. (ורק זאת נחשבת בעיני כקרובה לי, בניגוד לבע"ח שלא היה שום בעל-חיים שהיה בתכונותיו קרוב לאדם)

(כד) עַל כֵּן יִעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ (פיזית ורוחנית) וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:

(כה) וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֶרְוֹמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ (הסבר: הבושה בלהיות ערום באה בעקבות העובדה שאפשר לעשות משהו רע בתשוקה המינית. כיוון שהאדם והאשה עוד לא ידעו טוב ורע, אזי עדיין לא למדו שניתן להשתמש בתשוקה המינית להרע, לכן לא הרגישו רגש בושה בלהיות ערומים)



וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֶרְוֹמִים
הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ,
וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ



עַל כֵּן יִעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ,
וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: